

HAYEF: Journal of Education

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Türkiye'deki Özel Yetenekli Çocukların Ailelerinin İhtiyaçlarının Belirlenmesi

Şule DEMİREL DİNGEÇ¹ , Saadet BAYAR² , Saadet KILIÇARSLAN³ , Ömer FARUK TAMUL⁴ , Naciye ECE ÜNAL⁵

¹Özel Eğitim Bölümü, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eskişehir, Türkiye

²Özel Eğitim Bölümü, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rize, Türkiye

³Özel Eğitim Bölümü, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Hatay, Türkiye

⁴Özel Eğitim Bölümü, Ordu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ordu, Türkiye

⁵Özel Eğitim Bölümü, Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Düzce, Türkiye

Öz

Bu çalışmada özel yetenekli bireylerin ailelerinin çocuklarıyla ilgili ne tür ihtiyaçları olduğunu ve bu noktada nasıl hissettiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma betimsel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de özel yetenekli bireylerin ailelerinin ihtiyaç duyduğu eğitim alanlarına ulaşabilmek için Türkiye'deki özel yetenekli çocuk ailelerine ulaşmak hedeflenmiştir. Bu doğrultuda Türkiye'de kullanılan İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırılması (İBBS) ile belirlenen ve Türkiye'yi temsil eden 12 bölgeden iller seçilmiştir. Ardından bu illerdeki Bilim ve Sanat Merkezlerine (BİLSEM) ve özel yetenekli bireylerle çalışan devlet kurumlarına ulaşılmıştır. Söz konusu kurumlardaki çocukların ailelerine ihtiyaç belirleme formu ulaştırılmıştır. 253 ebeveynden toplamda 1174 yanıt alınmış ve bu aşama tamamlanmıştır. Elde edilen veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucunda ailelerin çocuklarıyla ilişkilerinde kendilerini yetersiz hissettiği, öz düzenleme konusunda problemler yaşadıkları, nasıl rehberlik edeceklerini bilmedikleri görülmüştür. Alan yazına özgün bir katkı olarak ise ailelerin çocuklarının teknolojiyi nitelikli bir şekilde kullanıp kullanmadıkları konusunda endişeli hissettikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Özel yetenekli çocuklar, aileler, ihtiyaçlar

Needs of Families with Gifted Children in Türkiye

Abstract

This study aims to determine the needs of families of gifted children and how they feel about them. To investigate the areas that require further support, the goal was to reach out to families with gifted children in Türkiye. The study was carried out using a descriptive research method. Provinces were selected from 12 regions representing the country determined by the Statistical Regional Units Classification System. Then, the Science and Art Centers in these provinces and state institutions working with gifted individuals were contacted. A need assessment form was sent to the parents whose children are beneficiaries of these institutions. Content analysis was implemented to analyze a total of 1174 responses obtained from 253 parents and to determine the presence of certain concepts, themes and words. As a result of the research, it was observed that parents feel inadequate in their relationships with their children, experience self-regulation-related problems, and do not know how to provide guidance. As a unique contribution to the literature, it was also observed that parents feel concerned about whether their children are using technology in a qualified manner.

Keywords: Families, gifted children, needs

Giriş

Bir bireyin öğrenme deneyimlerine kaynaklık eden en temel çevresel unsur ailesidir. Çocuğun sosyal duygusal, zihinsel ve fiziksel yönden gelişimi ilk olarak aile ortamında başlar (Şahin & Özbey, 2007). Aile içerisinde çocuğun ebeveynleri ona formal ve informal öğrenme deneyimlerine dair fırsatlar sunarlar. Çocuklarını yetiştirme sürecinde de çocuklarına model olurlar. Ebeveynler bu süreçte aile içerisinde birden fazla rolü üstlenebilirler.

Özel yetenekli çocukların ebeveynlik rollerine ilişkin Schader (2008) bir sınıflama yapmıştır. Ona göre ebeveynlerin evde, çocuklarının

eğitiminde ve yetenek gelişimlerinde olmak üzere üç alanda rolü vardır. Bunlar evle, eğitimle ve yetenek gelişimiyle ilgili rollerdir. Ailelerin tutumu, çocuklarına karşı yaklaşımları, kardeşler arası ilişkilerde kurdukları dengeler özel yetenekli çocuk ebeveynlerinin evde çocuklarına karşı üstlendikleri roller kapsamında sayılabilir. Eğitim alanında ebeveynlik rolü ise temelde ailenin imkânları ile çocuğun öğrenme ihtiyaçları arasında denge kurmayı başarabilmesiyle ilgilidir. Çocuk için uygun okul seçimi, okulda veya okul dışında zorluk düzeyine uygun etkinlik fırsatları oluşturulması, bazen özel derslerle, kurslarla çocuğun yetenek gelişiminin desteklenmesi; tüm bunları yapabilmek için eğitsel düzenleme ve seçeneklerden haberdar olma

Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Şule DEMİREL DİNGEÇ yürütücülüğünde, diğer dört yazardan üçünün araştırmacı olduğu 2109E183 numaralı Anadolu Üniversitesi BAP projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Çalışma 8-10 Eylül 2022 tarihleri arasında Konya'da gerçekleştirilen VII. Ulusal Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Corresponding Author: Şule Demirel Dengeç, E-mail: suledemirel@anadolu.edu.tr

Cite this article as: Demirel Dengeç, Ş., Bayar, S., Kılıçarslan, S., Tamul, Ö. F., & Ünal, N. E. (2023). Türkiye'deki özel yetenekli çocukların ailelerinin ihtiyaçlarının belirlenmesi. *HAYEF: Journal of Education*, 20(3), 279-287.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Available online at <https://hayefjournal.org>

eğitim alanındaki rollere örnek olarak verilebilir (Hertzog & Bennet, 2004). Ebeveynlerin yetenek gelişimine dair rolleri ise daha çok akademik alan dışında kalan resim, heykel, müzik, drama, kişisel gelişim gibi alanların desteklenmesine yönelik rollerdir. Aileler, çocuklarının yetenek gelişiminde olumlu ya da olumsuz bir katalizör görevi üstlenir. Özel yetenekli bir çocuğa sahip ailelerin de çocuklarındaki yeteneğin gelişmesi için fırsatlar yaratmaları önemlidir (Schader, 2008).

Özel yetenekli çocukların aileleri, bahsi geçen rolleri gerçekleştirirken zaman zaman zorlanabilirler. Ayrıca kendilerini yalnız ve yorgun hissedebilirler. Bu nedenle ailelerin ebeveynlik rollerini gerçekleştirmek için bazı ihtiyaçları olabilir (Morawska & Sanders, 2009). Örneğin özel yetenekli çocuklar konusunda bilgi, onlar için yapabilecekleri konusunda eğitim, diğer ailelerle paylaşımlar gibi desteklere ihtiyaç duyabilirler. Ailelerin ihtiyaçları doğal olarak çocuklarının özellikleriyle ve ihtiyaçlarıyla doğrudan ilişkilidir.

Özel Yetenekli Öğrencilerin Ailelerinin İhtiyaçları

Özel yetenekli öğrencilerin ailelerinin ihtiyaçları çocuklarının özellikleriyle birebir ilişkilidir. Özel yetenekli bireylerin ebeveynlerinin destek arayışları ile ilgili alan yazın incelendiğinde, “ayırıcı karakteristik özellikler, potansiyelin erişilebileceği en üst noktaya taşınabilmesi, hassasiyet ve duyarlılık alanları, disiplin, iletişim, kardeş ve evlilik ilişkileri” (Dettmann & Colangelo, 1980) gibi konular göze çarpmaktadır. Ailelerin ilgilendikleri ve desteğe ihtiyaç duydukları diğer konular arasında “aile içi roller ve dinamikleri, entelektüel davranış, disiplin, büyüme ve eğitim seçenekleri yer almaktadır (Huff ve ark., 2005). Rimm’e (2007) göre özel yetenekli bir çocuğun ailesi çocuğunun özellikleri, okul seçimleri, tanılama, evde zenginleştirme etkinlikleri, kardeşler arası ilişkileri dengeleme, evde ve okulda rekabet, beklenmedik başarısızlık ve düşük başarı gibi konularda bilgi sahibi olmalıdır. Böylelikle hem hissettiği yalnızlık duygusu ile daha iyi mücadele edebilecek hem de özel yetenekli çocuğuna daha iyi bir ebeveyn olabilecektir. Ailelerin ihtiyaçları konusunda yapılmış çalışmalardan birini de Yoo ve Moon (2006) gerçekleştirmiştir. Araştırmacılar 4–18 yaş aralığındaki özel yetenekli öğrencilerin ebeveynlerin ihtiyaçlarını araştırmışlardır. Çalışmaya göre ebeveynler en çok çocuklarının eğitsel planlamalarına ve psikososyal endişelerine yardımcı olma konularında desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Çalışmada tüm yaş gruplarında eğitsel planlama ihtiyacı en önemli ihtiyaç iken özellikle 12 yaşından büyük çocukların ebeveynlerinin kariyer planlama konusunda desteğe ihtiyaç duydukları bulunmuştur.

Türkiye’de Demirel ve Türkan (2009) tarafından Üstün Yetenekliler Eğitim Programları (ÜYEP) ailelerinin programdan beklentilerini ortaya koydukları çalışmalarında, ailelerin çocuklarına, programa ve alana ilişkin ihtiyaçları bulunmuştur. Bunlar arasında çocuklarının kendisini iyi ifade etmesi, araştırma becerilerinin artması, kendi özelliklerinin farkında olması çocuklarıyla ilgili beklentileridir. Alana ilişkin beklentileri ise özel yetenekli çocukların özellikleri, özel yetenekli çocukların ergenlik dönemi ve kariyer planlama hakkında bilgi sahibi olmak istemeleridir. Ayrıca aileler ÜYEP hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak istemişlerdir. Yine Demirel’in (2014) ÜYEP’e giriş yapan öğrenci velilerinden programa yönelik beklentilerini belirlemeye çalıştığı araştırmasında, ebeveynlerin beklentileri kişilik gelişimine, sosyal becerilere ve akademik alana yönelik beklentiler olarak sınıflandırılmıştır. Ebeveynlerin programdan beklentileri içerisinde çocuklarının okul ve meslek seçimlerinde rehberlik edilmesi, başarılı bir akademik hayata destek olunması en sık değinilen ihtiyaçlar olmuştur. Özel yetenekli çocukları olan anne babaların karşılaştıkları güçlükleri belirlemeyi amaçlayan bir başka çalışmada Karakuş (2010), ebeveynlerin çocuklarının soruları, kişilik özellikleri, iletişim becerileri, örgün eğitimleri, eğitsel çalışma alışkanlıkları gibi konularda güçlükler yaşadıklarını belirlemiştir. Konuya ilişkin bir diğer çalışmada Saranlı (2011), ebeveynlerin özel yetenekli çocukların

eğitimlerine ilişkin desteğe ihtiyaç duyduklarını ortaya konmuştur. Bu çalışmada ebeveynlerin desteğe en çok ihtiyaç duydukları konulardan ilki özel yetenekli çocuklara ilişkin danışılacak kurum ve uzmanlara dair bilgi, ikincisi ise çocuklarının eğitimleri hakkında olmuştur. Dalgıç (2017), 3–6 yaş aralığındaki özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin yaşadıkları sorun ve endişeleri belirlemek için yaptığı çalışmada çocukların aile içi kurallara uymadıkları, anne ve babayı otorite olarak görmedikleri ve ebeveynlerin çocuklarına yeterli zaman ayıramadıkları için aile içi sorunlarla baş etmekte zorlandıkları bulunmuştur. Bunun yanı sıra ebeveynlerin çocuklarının sosyal, duygusal ve akademik açıdan problemlerle karşılaşacakları yönünde endişe taşıdıkları bulgular arasındadır. İhlamur’un (2017) özel yetenekli çocukların ailelerinin danışmanlık ihtiyaçlarını belirlemek için yaptığı çalışmada ebeveynlerin sırasıyla çocuklarının özellikleri, toplumsal dayanışma, aile içi etkileşim, arkadaş ilişkileri, ebeveyn özellikleri ve akademik alanda destek almak istedikleri bulunmuştur.

Özel yetenekli öğrencilerin aileleri, alan yazında da görüldüğü gibi farklı konularda desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Özel yetenekli çocukların ailelerine yönelik geliştirilmiş programların içeriğini incelemek de onların ihtiyaçlarını kapsamlı şekilde anlayabilmek açısından önemli olabilir. Çünkü gerçekleştirilen programların içeriği oluşturulurken ailelerin ihtiyaçları dikkate alınmaktadır.

Özel Yeteneklilerin Ailelerine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Özel yetenekli çocukların ailelerine yönelik eğitimlerle ilgili ilk aklı gelen programlardan biri, onların ebeveynlerine yönelik geliştirilen SENG Modeli (Support Emotional Needs of the Giftedness—Özel Yetenekli Çocukların Duygusal İhtiyaçlarının Desteklenmesi)dir. Programda ele alınan konu başlıkları özel yetenekli çocukta motivasyon ve akademik başarısızlık, disiplini sağlamak ve kendini düzenlemeyi öğretmek, özel duyarlılıklar, mükemmeliyetçilik ve stres, idealize etme, mutsuzluk ve depresyon, arkadaşlık ilişkileri, akranlar ve sosyal çevre, değerler, gelenekler ve benzersizlik, başarılı ebeveynliğin zorlukları ve kardeş olan ve kardeş olmayan özel yetenekli çocuklardır (Blackett & Webb, 2011; DeVries & Webb, 2007). Özel yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik geliştirilen bir diğer aile eğitim programı Pozitif Ebeveynlik Programıdır (TRIPLE-P) (Morawska & Sanders, 2009). Programda ebeveynlere çocukların gelişimini teşvik eden stratejiler, istenmeyen davranışları yönetmeye yönelik stratejiler ve planlı faaliyetlerle rutinleri içeren stratejiler öğretilmektedir Kuzey Florida Üniversitesi tarafından geliştirilen The Working on Gifted Issues (WOGI-Özel Yeteneklilerin Sorunları Üzerine Çalışma) adlı aile eğitim programında ise özel yetenekli çocuğu olan ebeveynler için atölye çalışmaları düzenlenmektedir. Bu atölyelerde özel yetenek konusunda bilgilendirme ve davranış yönetimi için uygulamalı strateji öğretimi gerçekleştirilmektedir. Bilgilendirme kısmında özel yeteneğin tanımı, özel yetenekli öğrencilerin genel gelişim özellikleri, güçlü ve zayıf yönleri, akran ilişkileri ve sosyal gelişimlerinde karşılaştıkları sorunlar gibi konulara yer verilmektedir. Uygulama kısmında ise olası sorunlar ve olumlu davranış kazandırmada etkili strateji öğretimi yer almaktadır (Weber & Stanley, 2012). Applebaum (1998) geliştirdiği aile eğitim programında özel yetenekli çocukların yaşadığı başarısızlık ve sosyal-duygusal sorunları daha sorun haline gelmeden önlemeyi ve bu sorunların görülme sıklığını azaltmayı amaçlamıştır. Bu önleyici aile eğitimi programında özel yetenekli çocukların özellikleri ve kırılganlıkları, beklenmedik düşük başarısızlık, stres ve duygu yönetimi, öğrenme stilleri ve iki kere farklılık ve duygusal sorunlar ele alınmıştır.

Türkiye’de de aile eğitim programlarına geliştirilmiş ve bu programlarla çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Aile eğitimi konu alan bir çalışmada (Kurtulmuş, 2010) iletişim, çocukla konuşma ve dinleme, empati kurma, anne babaların kullandıkları disiplin yöntemleri, özel yetenekli çocukların gelişim özellikleri, eğitim uygulamaları, ailelerin

yaşadıkları güçlükler, aile ve kardeşler arası ilişkiler stres, mükemmeliyetçilik ve meslek seçimi başlıkları programın içeriğini oluşturmuştur. Bir diğer çalışmada (Leana-Taşcılar ve ark., 2014) ise özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin çocuklarıyla ilgili farkındalıklarını artırıcı bir farkındalık programı hazırlamışlardır. Programın konu başlıkları; zekâ ve özel yetenek, özel yetenekli çocukların özellikleri ve tanılanması, özel yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik, özel yetenekli çocuklarda depresyon, özel yetenekli çocuklarda beklenmedik başarısızlık ve motivasyon, yaratıcılık ve özel yetenekli çocukların eğitimleridir. Afat (2013) da yine farkındalık oluşturmayı amaçladığı aile eğitim programı çalışmasında özel yetenekli çocukların karakteristik özelliklerinin fark edilmesi, motivasyon-başarı, sorumluluk-kendi kendini yönetme, mükemmeliyetçilik, çatışma, stres, iletişim, okul aile iş birliği başlıklarıyla içeriğini oluşturmuştur. Oğurlu'nun (2016) geliştirdiği aile eğitim programının içeriğinde ise özel yetenekli çocukların özellikleri, özel yeteneklilere uygulanan eğitimsel uygulamalar ve ülkemizdeki durum, aile ve özel yetenek, zekâyı geliştirecek etkinlikler, yaratıcılığı geliştirecek etkinlikler, özel yetenekli çocuklarda yaşanabilecek sosyal-duygusal problemler, özel yetenekli çocukla yaşamak, okul-aile iş birliği konuları yer almaktadır. Tortop'un geliştirdiği (2016) Tecrübe Etkileşimi Vasatında Araştırmalarla Zenginleştirilmiş Uygulamalı (TEVAZU) adlı aile eğitim programında modüllerin içeriğini; özel yetenek olgusunun belirlenmesi, özel yeteneklilere yönelik eğitimsel yaklaşımlar, arkadaş-okul-öğretmen ilişkileri, aile-akraba ilişkileri, motivasyon, mükemmeliyetçilik, özel yeteneklilik ile diğer özel eğitim gereksinimi (DEHB, öğrenme güçlüğü gibi) birlikte olma durumu, irade kontrolü (öz-düzenleme ve disiplin) ve ahlak eğitimi konuları yer almaktadır. Kahraman ve Tanrikulu (2019) geliştirdikleri psiko-eğitim programına özel yetenekli çocukların genel özellikleri, iletişim engelleri, ebeveynlerin iletişim davranışları, etkili iletişimde uygun stratejiler, özel yetenekliliğin getirdiği özel durumlara yönelik stratejiler ve çocuğun hayatındaki diğer insanlarla iletişim konularını dahil etmişlerdir. Bozoğlan'nın (2021) araştırmasında sistemik psikoterapi eğitiminin oturum içeriklerini özel yetenekli çocuk olmak, özel yetenekli çocukların annesi, babası ve kardeşi olmak, özel yetenekli çocuklarının günlük yaşamlarının resmedilmesi, özel yetenekli çocukların güç kaynakları, evde iyi giden şeyler ve değişim noktaları, duygusal, bilişsel ve davranışsal değişiklikler, geleceğe yönelik çözümler oluşturmaktadır.

Ulusal ve uluslararası platformlarda gerçekleştirilen aile eğitim programları incelendiğinde özel yeteneklilerin özellikleri, motivasyon, iletişim gibi benzer ihtiyaç alanlarına göre içerik oluşturulduğu görülmektedir. Özellikle özel yeteneklilerin özellikleri ve davranış yönetme stratejileri çoğu programda orak olarak yer alan konulardır. Dünyada ve Türkiye'de özel yeteneklilerin ailelerine ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde bu konunun çok önemli kabul edilmekle birlikte ilgili araştırmaların sınırlılığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmada geniş bir örneklem grubuna ulaşılarak özel yetenekli çocuk ailelerinin güncel ihtiyaçlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Böylelikle alan yazında belirtilenlerin yanı sıra günlük yaşamda ailelerin gerçekte nelere ihtiyaç duyduğunu ve bu noktada nasıl hissettiklerini ortaya koymak mümkün olacaktır.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma betimsel araştırma yöntemiyle yürütülmüştür. Betimsel çalışmalarla çalışılan konuya ilişkin bireylerin görüşleri, tutumları veya davranışlarının ortaya çıkarılması amaçlanır (Creswell, 2008). Bu çalışmada da özel yetenekli çocukların ailelerinin ihtiyaçlarının ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırma amacı doğrultusunda ilk olarak benzer problem durumunu deneyimleyen, birbirinden bağımsız kişilere ulaşılmıştır. Bu kişilerden açık uçlu sorulardan oluşan

form yardımıyla alınan veriler analiz edilmiş ve ihtiyaç belirleme gerçekleştirilmiştir.

Süreç

Araştırmanın yürütülmesi için araştırmacı grubu tarafından Anadolu Üniversitesi Etik Kurulu'na başvurulmuştur. Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 25.05.2021 tarihli 67781 protokol numaralı etik kurul izni alındıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığı'ndan (MEB) 09.12.2021 tarihli ve E-49614598-605.01-38691765 sayılı araştırma izni alınmıştır.

Araştırma amacı doğrultusunda Türkiye'de özel yetenekli bireylerin ailelerine ulaşabilmek için Türkiye İstatistik Kurumunca belirlenen bölgelerden birinci düzeydeki 12 bölgeden bu bölgeleri temsil eden ikişer il seçilmiştir. Ardından bu illerdeki Bilim ve Sanat Merkezlerine (BİLSEM) ve Eskişehir'de Üstün Yetenekliler Eğitim Programlarının (ÜYEP) uygulandığı kurumlara ulaşılmıştır. Erişim sağlanamayan bölgelerde o bölgeyi temsile den bir başka ildeki kurumlara ulaşılmıştır. Kurumlardan gerekli izinler alındıktan veri toplama aşamasına geçilmiştir.

Veri toplama aşamasında belirlenen okullar ve BİLSEM yöneticileriyle iletişime geçilerek ihtiyaçları belirlemek için hazırlanan çevrimiçi form bağlantısı ailelere ulaştırılmıştır. Bu formda ailelere özel yetenekli çocuk velisi olarak, hangi konularda aile eğitimine ihtiyaç duydukları sorulmuştur. Bu süreç boyunca veri girişleri takip edilmiştir. İletişim kurulan tüm kurumlardan olumlu destek almakla birlikte her kurumdaki aileden dönüş alınamamıştır. Veri toplama formuna yanıt vermeyen illerdeki kurumlara tekrar iletişime geçilmiştir. İki aylık bir sürenin sonunda 253 katılımcı araştırmaya dâhil olmuştur. Ebeveynlerden toplam 1174 yanıt alınarak bu aşama tamamlanmıştır.

Katılımcılar

Araştırma katılımcılarını BİLSEM'e ve ÜYEP'in uygulandığı okullara devam eden özel yetenekli öğrencilerin aileleri oluşturmaktadır. Toplam 253 katılımcı 19 ilden (Afyonkarahisar, Ankara, Aydın, Bilecik, Çanakkale, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Konya, Manisa, Mersin, Rize, Samsun, Şanlıurfa, Uşak, Yalova, Yozgat) araştırmaya dâhil olmuştur. Çalışmada özel yeteneklilere eğitim veren bir kuruma devam eden öğrencilerin ebeveyni olmak örnekleme dâhil olmak için gereklidir. Bu bağlamda ailelerin 175'i BİLSEM'lerden, 78'i ise ÜYEP programlarından çalışmaya katılmıştır. MEB'den alınan uygulama izni kapsamında, araştırma etiği ve katılımcı gizliliği gereğince demografik özelliklere bu makalede yer verilmemiştir. Araştırma içerisinde katılımcılar "K1-...-K253" kodlarıyla yer almıştır. Katılımcı sayısının fazla olması nedeniyle isimlerin eşleşebileceği düşünülerek katılımcılara kod isim verilmemiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada ihtiyaçların belirlenmesi için araştırmacılar tarafından açık uçlu bir form geliştirilmiştir. Form geliştirilirken çoktan seçmeli veya likert tipi seçenekler değerlendirilmiş ancak ailelerin gerçekten desteğe ihtiyaç duydukları konuları var olan seçeneklerden etkilenmeden belirtmeleri istenmiştir. Alan yazında var olan ihtiyaçlardan çok farklı ihtiyaçlar varsa açık uçlu bir formla çok daha sağlıklı belirlenebileceğine karar verilmiştir. Bu form geliştirilirken özel yeteneklilerin eğitimi alanından ve araştırma yöntemleri alanından iki uzman öğretim elemanından görüş alınmıştır. Son halini alan form katılımcılara uzaktan çevrimiçi form şeklinde uygulanmıştır. Böylece 19 ildeki aileler formu uzaktan kolaylıkla doldurabilişlerdir. Formda katılımcılara yöneltilen soru şöyledir: "Özel yetenekli çocuk ebeveyni olarak, hangi konularda desteğe ihtiyaç duyuyorsunuz? En az beş maddeyi ihtiyaç duyduğunuz önem sırasına göre yazınız." Tek sorudan oluşan bu formda aileler ihtiyaç duydukları beş veya daha fazla konuyu kendi cümleleriyle ifade etmişlerdir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde dört aşamalı bir süreç izlenmiştir. Buna göre açık uçlu formlar yoluyla elde edilen veriler analiz edilmiş, kodlanmış, temalar bulunmuş ve düzenlenen temalara dayalı bulgular tanımlanmıştır (Eysenbach & Köhler, 2002; Miles & Huberman, 1994). 253 ebeveynden toplam 1174 yanıt alınarak toplanan veriler, araştırmacı grubu tarafından analiz edilmiştir. Çalışmada yanlışlığı engellemek adına analiz süreci 4 araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. 4 araştırmacı bireysel olarak analizi gerçekleştirmiş, daha sonra ortak ve farklı bakış açıları üzerinde çalışmışlardır. Ardından analizler üzerinde kod birliğine varılmıştır. Ayrıca çalışma ile bağı bulunmayan bir başka uzman analizleri incelemiştir. Verilerin analizi sürecinde dış denetleme yoluyla işlemlerin doğru olması sağlanabilir (Patton, 1990). Bu çalışmada sürece hâkim olmayan bir başka araştırmacı tarafından çalışmanın güçlü ve zayıf yanlarının gözden geçirilmesi sağlanarak dış denetim yapılmıştır. Nitel verilerin analizinde MAXQDA 2020 programı kullanılmıştır. Her aşamada alan uzmanlarından destek alınmıştır. Katılımcı hakları göz önünde bulundurulmuş, bu bireylerin tanınmasını sağlayacak hiçbir bilgi paylaşılmamıştır. Toplam analiz süreci bir ay zaman almıştır.

Bulgular

Katılımcılardan toplanan verilerle gerçekleştirilen analiz sonucunda 8 alt tema elde edilmiştir. Bu temalar Şekil 1’de görülebilir.

Şekil 1’de görüldüğü gibi ailelerin yanıtlarından eğitsel düzenlemeler, yasal düzenlemeler ve haklar, kariyer planlama, özel yeteneklilerin özellikleri, sosyal duygusal destekler, iletişim, disiplin ve teknoloji kullanımı olmak üzere 8 ana tema elde edilmiştir. En fazla tekrar eden ihtiyaç kodları iletişim ile sosyal duygusal destekler temalarında olup, bunları eğitsel düzenlemeler, özel yeteneklilerin özellikleri ve kariyer planlama temalarındaki ihtiyaçlar izlemiştir. Daha sonra ise disiplin, teknoloji kullanımı ve yasal düzenlemeler ve haklar temalarındaki ihtiyaçlar kodlanmıştır. Araştırmacılar analizler sonrasında elde edilen temalardan yola çıkarak bulguları oluşturmuşlardır (Patton, 1990). Elde edilen beş temel bulgu şöyle sıralanabilir:

1. Katılımcılar çocuklarıyla ilişkilerinde kendilerini yetersiz hissetmektedirler.
2. Katılımcılara göre çocukları öz düzenleme konusunda problemler yaşamaktadırlar.

3. Katılımcılar çocuklarına gelecek planlaması konusunda nasıl rehberlik edecekleri hakkında bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar.
4. Katılımcılar “özel yetenek” ile ilişkilendirilemeyecek problemleri özel yeteneğe atfetmektedirler.
5. Katılımcılar çocuklarının teknolojiyi nitelikli bir şekilde kullanıp kullanmadıkları konusunda endişelidirler.

Birinci Bulgu: Katılımcılar çocuklarıyla ilişkilerinde kendilerini yetersiz hissetmektedirler

Ebeveynlerden alınan yanıtlarda en fazla yinelenen durumun çocuklarıyla ilişkilerine yönelik olduğu belirlenmiştir. Bu yetersizlik hissini en fazla çocukları ile nitelikli iletişim kuramama, çocuklarının gelişimsel özelliklerine ilişkin yetersiz bilgiye sahip olma ve çocuklarıyla yaşadıkları olaylara nasıl tepki vereceklerini bilmeme gibi durumlarda yaşadıklarını belirtmektedirler. 253 katılımcıdan elde edilen 1174 cevabın 312 tanesi iletişim, 164 tanesi ebeveyn tutum ve rolleri, 247 tanesi ise özel yeteneklilerin özellikleri ile ilgilidir. Bu ifadelerin bir çoğunda ebeveynler yaşadıkları duruma dair “*yetersizlik hissini*” dile getirmektedirler.

İletişim Kuramama

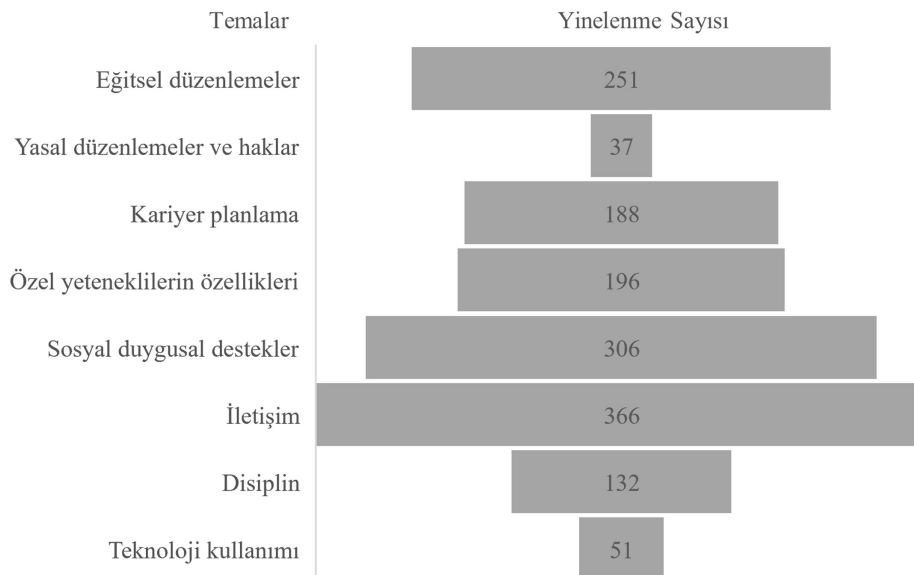
“Çocuğumla tekrar iletişime geçebilmek istiyorum. (K23),” “Onunla nasıl konuşacağız (çoğu zaman aynı dili konuşmadığımızı düşünüyorum) (K127),” “artık her şeyi arkadaşlarıyla paylaşıyor (K9)” katılımcıların dile getirdiği bu ifadeler ebeveynlerin yaşadığı zorlukların derecesini gösterir niteliktedir. Ebeveynlerin yaşanan durumu anlayabilme, çözüm üretebilme, bu çözümdeki ya da problemdeki rolünün farkına varabilmesi için çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kurabilmesi gereklidir. Aksi halde yaşanan durumlar hem ebeveyn hem de çocuklar için çözümsüzlüğü beraberinde getirebilir. Aşağıda katılımcıların çocuklarıyla olan iletişimlerinde yaşadıkları problemlere yönelik görüşlerine ilişkin örneklere yer verilmiştir:

“Herhangi bir konuda kendisinin söylediğinin her zaman doğru olduğunu düşünmesi ve bunun üzerine karşısındakinden tepki alınca çok üzülmesi” (K158)

“Beni kesinlikle dinlemiyor ve takmıyor.” (K23)

“Çocuğumla iletişim kopukluğu yaşamam.” (K129)

“İstekleri olmadığında ya da kurallar işine gelmediğinde ağlaması, kızması, sinirlenmesi, etrafına zarar vermesi” (K20)

Şekil 1.
Yanıtlardan elde edilen temalar.

“İletişim kurmada zorluk.. Yaşadıklarını bizimle paylaşmıyor. İçine kapanık.” (K207)

“Çocuğumun dilinden anlamak istiyorum. Ona yardımcı ve destek olamadığımı hissediyorum.” (K70)

Katılımcıların çocuklarıyla iletişim kurmakta zorluk yaşadıkları ve onlarla yakınlık kurmak için hangi yaklaşımı kullanacaklarını bilmedikleri ifade edilebilir.

Çocuğunun Özellikleri Hakkında Kaygılanma

Ebeveynler çocuklarını çok iyi tanıdıklarını ifade etseler de her bireyin karakteristik özellikleri onu biricik yapmaktır. Ebeveynlerin karşılaştıkları durumlarda doğru hissi yaşama, ne yapılması gerektiğini bilme ve doğru sonuca ulaşma gibi bir misyon edinebilirler. Bu tür durumlarda da kaygı ön plana çıkabilir. Benzer şekilde karakteristik özelliklerin yanı sıra gelişimsel özelliklerin getirisi olan durumlarda da kaygı görülebilir. Katılımcıların ifadelerinde de bu kaygı durumu göze çarpmaktadır. Bu ifadelerden birkaç örnek şöyle sıralanabilir:

“Çocuğum kendisini daha rahat nasıl ifade edebilir. Çekingenliğinin aşılabilmesi için neler yapabiliriz.” (K64)

“Çocuğumun kişisel ve karakter gelişiminin doğru oluşması için neler yapabiliriz?” (K168)

“Özel durumunu (özel yetenek tanısını) kendisine söylemeli miyiz? Ya da arada bir hatırlatmalı mıyız?” (K86)

“Çocuğumun kendisini diğer yaşlılarından üstün görmemesi için yaklaşımın nasıl olmalıdır?” (K63)

“Çocuğun ruhsal gelişimine yardımcı olmak, ruhsal gelgitleri olunca yardımcı olabilmek için neler yapabiliriz?” (K203)

Örneklerdeki gibi cümleler kaygı ifadeleri olarak değerlendirilebilir. Bireyin kendisinin çözmesi gereken durumlarda dahi ailenin nasıl müdahale edebileceğini sorması da dikkat çekmektedir.

Ebeveyn Rollerini Üzerinde Kaygılanma

Bir bireyin gelişiminde en kritik rollerden biri, belki de başrol olanı, ebeveynlere aittir. Bir ebeveynin çocuğuna dair hayalleri, onun için en iyi ortamı hazırlamayı istemesi, süreci hatasız sürdürme arzusu ebeveynliğin getirdiği hislerden bazıları olabilir. Ancak bu tür durumların kontrol edilebilir olması da gereklidir. Katılımcı ifadelerinde kaygı, fazla sorumluluk alma, çocuğunun yaşaması gereken problemleri de üstlenme gibi durumların varlığı dikkat çekmektedir. Ebeveyn rollerine ilişkin yaşanan kaygı durumu aşağıdaki örnek ifadelerden daha iyi anlaşılabilir:

“Yeteneğiyle büyüyen çocuğa yetebiliyor muyuz yetecek miyiz biraz kaygı duyuyorum.” (K29)

“Biri özel yetenekli olan diğeri olmayan iki çocuğum arasındaki iletişimi nasıl sağlayabilirim?” (K246)

“Ebeveyn iletişimi, bazen nasıl davranacağımızı bilemiyoruz.” (K185)

“Evde huysuzluk olarak nitelendirdiğim konularda bir ebeveyn olarak ne yapabilirim? Nasıl davranmalıyım?” (K167)

“Kardeşlerin özel yetenekli çocuğa bakış açısı konusunda nasıl yaklaşılması gerektiği” (K235)

“İki çocuğumda BİLSEM’li ve maddi manevi geliştirmek istedikleri alanda nasıl desteklerim bilemiyorum.” (K120)

“Üstün yetenekli bir çocuğum olması beni psikolojik ve fiziksel çok yoruyor. Bununla baş etmede çok zorlanıyorum.” (K213)

“Onun yetenekli olduğu alanlarda ben onun kadar yetenekli değilim. Dolayısıyla kaynak, araç ve gereç ihtiyaçlarını bilmiyorum.” (K52)

“Yeteneğiyle büyüyen çocuğa yetebiliyor muyuz yetecek miyiz biraz kaygı duyuyorum.” (K29)

“Çocuğumun eğitimine yetememek çoğu zaman ne yapacağımı nasıl cevap vereceğimi bilememek” (K235)

Katılımcıların doğrudan ifadelerinden anlaşıldığı gibi aileler ebeveynlik rolleri konusunda kaygı taşımaktadır.

İkinci Bulgu: Katılımcılara göre çocukları öz düzenlemeye dair problemler yaşamaktadırlar

Ebeveynlerin yanıtlarında çocuklarının plansız yaşamı, ders düzenini kontrol edememe, sosyal hayata uygun bir planlama yapamama, akademik erteleme ve disipline dair sorunları sıkça dile getirdikleri görülmektedir. Bu deneyimler çocuklarının öz düzenleme noktasında problemler yaşadıklarını göstermektedir. Ancak ebeveyn yanıtlarında yaşanan durumları çözmek adına çocuklarından ziyade kendilerinin ne yapması gerektiği hakkında tereddüt yaşadıklarını ve bu plansızlığın büyük sorumluluğunu üstlendikleri çıkarılabilir. Örneğin 129. katılımcının “*çocuğumu düzenli bir yaşama sokabilir miyim?*”, 172. katılımcının “*ders programı düzenini nasıl düzene koymalıyım?*”, 20. katılımcının “*ders çalışmamaya ısrar etme konusunda büyük sıkıntılarımız var.*” ifadeleri yaşadıkları problemi üstlendiklerini göstermektedir. 20. katılımcının ifadesindeki “biz” algısı çocuğunun problemini kişiselleştirmesinden kaynaklı olabilir. Nitekim sorunların dile getirildiği yanıtlarda birçok katılımcı çocuğunun durumunu “biz” diliyle kişiselleştirerek aktarmaktadır. Bu yaşanan duruma objektif bakamadıkları için ebeveynler kendilerinin de sıkça dile getirdiği gibi “*tükenmiş*” ve “*çaresiz*” hissetmiş olabilir.

Katılımcılar, çocuklarına çalışma planı oluşturmanın yanı sıra çocuklarının yetenekleri ile okul müfredatı arasında uyum olmaması nedeniyle onların ilgi alanlarına yönelik planlama yapamama gibi sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öyle ki 100. katılımcı “*Özel yetenekli çocukların normal akranlarıyla devam ettiği okullarda derslerden sıkılması ve iç disiplinin gelişmesi için ailenin yapması gerekenler nedir? Ne kadar yeterlidir?*” ve “*Çocuğun özel yetenek dersleri dışındaki derslere girmek istememesi (K228)*” şeklinde bu soruna yönelik ihtiyaçlarını ifade etmiştir.

Zaman yönetimi bu ifadelerde dikkat çeken durumlardan biridir. Zaman yönetimiyle ilgili katılımcı ifadelerinden birkaç doğrudan alıntı örneği şöyle sıralanabilir:

“Ders yoğunluğunda kendine zaman ayıramaması” (K88)

“Ders çalışma düzeni ve zamanlama” (K189)

“Hobi olarak müzik ve resimle de ilgilenen çocuğumun zamanı kalmadığı için bu hobilerden uzaklaştığını görüyorum.” (K52)

“Çocuğumun okulunu da aksatmaması için okul ve BİLSEM arasındaki dengeyi nasıl sağlayabiliriz?” (K63)

Yukarıdaki ifadeler çocuklarının zaman yönetimi konusunda yaşadıkları problemleri göstermektedir. Benzer şekilde “*okumak istemiyor ve kendine iş yeri açmak istiyor (K23),*” “*ödev yapmak için gerekli istek ve motivasyon eksikliği (K222),*” “*öğrenme isteği yok oluyor ilgisini nasıl çekebiliriz. (K241)*” gibi ifadelerden çocuklarının motivasyon eksikliği yaşadığını düşündükleri anlaşılmaktadır.

Bir diğer önemli çıkarım olarak ailelerin çocuklarına yönelik müdahaleci bir yaklaşım sergiledikleri söylenebilir. Bu çıkarıma örnek olarak katılımcıların şu ifadeleri verilebilir:

“Disiplin sağlama, daha fazla nasıl verimli olabilirim, ona gelecek için nasıl yön verebilirim? Ona nasıl davranmalıyım?” (K206)

“Programlı çalışmasını istiyorum ama olmuyor ne yapabiliyim?” (K48)

“Sınav bazlı eğitim sisteminde çocuğu disiplinle düzenli şekilde çalışmaya mı alıştırmalı yoksa serbest bırakıp çocuğun sınav zamanı kendi kendine çalışmasını mı beklemeli?” (K167)

“Kuralların yerine getirilmesi veya komut almada güçlük çeken oğlumuzu eşim ve benim sürekli tekrarladığımız, hatırlattığımız halde ödevleri için erteleme, önemsememe, ancak akşam uyku vakti geldiğinde hatırlama ve saati geçtiği halde ödevi yapmak için ısrar etme konusunda büyük sıkıntılarımız var.” (K20)

Yukarıda sıralanan ifadeler disipline yönelik kaygının çocuklarından ziyade ebeveynlerinin sorunu olduğunu düşündürmektedir.

Üçüncü Bulgu: Özel yetenekli bireylerin aileleri çocuklarının gelecek planlamasına dair nasıl rehberlik edebilecekleri hakkında bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar

Katılımcılar çocuklarına nasıl rehberlik edecekleri konusunda endişelidirler. Özel yetenek kavramına ilişkin yetersiz bilginin yol açtığı yanlış inanışları nedeniyle katılımcıların özel yetenekliler bireylere yönelik haklarıyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Öyle ki 104. katılımcının *“özel yetenekli çocukların ihtiyaçları nedir?”*; 28. katılımcının *“Bakanlığın bu çocuklara yönelik projeleri nelerdir?”*; 135. katılımcının *“özel yetenekli çocukların en belirgin özellikleri, özel yetenekli çocukların en hassas olduğu noktalar nedir?”*; 86. katılımcının *“çocuğuma normal çocuklardan farklı nasıl yaklaşmalıyım?”*; 173. katılımcının *“Özel yetenek nedir? Çocuğum ne zaman özel yetenekli sayılır?”* ve *“Özel yetenekli çocuklar için eğitim fırsatları nelerdir?”* gibi ifadeleri bu kavrama yönelik bilgi eksikliklerini göstermektedir. İfadelerdeki özel yeteneği tanıma çabasının yanı sıra *“daha farklı ne yapmalıyım”* vurgusu dikkat çekmektedir. Belki de en geniş anlamda bu duygu 80. katılımcının ifadesinde yer almaktadır.

“Özel yetenekli çocuklara yaklaşımda nelerin, hangi noktaların en önemli paya sahip olduğu, asla yapılmaması gereken yanlış, doğru bildiğimiz yanlışlar, öğretim hayatında ailenin rolü. Farklı olduğu hissettirilmeli mi? Destek amaçlı psikolojik yardım destek alınmalı mı?”

Ebeveynlerden gelen sorun ifadelerinin en temel çözümü ebeveynlerin neler yapabileceklerini bilmesidir. Bu doğrultuda özel yetenek kavramı, özel yetenekli bireylere yönelik eğitsel içerikler, yasal haklar ve düzenlemelerin ebeveynler tarafından bilinir olması gerekir. Ancak aşağıda örnek olarak verilen katılımcı ifadelerinde de görüldüğü gibi aileler bu konuda bir kaosun içinde bulunmaktadırlar:

“ LGS ve üniversite sınavları için ek puan verilmeli (Çocuklarımızın hem zorunlu eğitim hem de BİLSEM’de eğitim almaları sebebi ile sınava hazırlanma süreleri kısıtlı olması nedeniyle ek puan verilmeli)” (K22)

“Özel ve çocuğa spesifik problemler çıkınca bu konularda nerelerden yardım alabileceğimi öğrenmek” (K203)

“Eğitiminin devamlılığı için ekonomik rahatlık açısından burs veya burslu projeler konusunda bilgilendirme eğitimleri konusu” (K46)

“Eğitim masraflarını karşılayabileceğim kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi edinmek” (K4)

“Eğitim ve öğretim sisteminin içinde onların bireysel yeteneklerinin gelişimine en üst düzeyde katkıda bulunulması” (K49)

“Neler yapılmalı zekânın sönmemesi için” (K237)

“Çocuğum yeteneği doğrultusunda beni eğitimciler yönlendiriyor. Potansiyelinin kaybolmadan görülmeden ziyan olmasını istemiyorum. Eğitimcilerin yönlendirmesi bilgilendirilmesi konusu” (K46)

“Çözüm bulamadığımız durumlarda ne yapmalıyız, nereye başvurmalıyız?” (K86)

“Eğitim gördükleri okullarında bu alanda onların yeteneklerini destekleyici programlar eğitimler verilmesini ihtiyaç duyuyorum.” (K170)

“Devletin özel yetenekli çocuklar için gelecek planları nelerdir?” (K161)

“Onların gelişimlerini desteklerken devletten maddi yardım almak.” (K49)

Katılımcı ifadelerinden de anlaşıldığı gibi aileler özel yetenekli çocuklarıyla ilgili pek çok konuda ne yapacaklarını veya kime, nereye başvuracaklarını bilmemektedirler.

Dördüncü Bulgu: Katılımcılar “özel yetenek” ile ilişkilendirilemeyecek problemleri özel yeteneğe atfetmektedirler

Özel yetenekli bir çocuğa sahip olma ebeveynler için başlı başına yeni, korkutucu, keşfedilmemiş bir durum olabilir. Bu belirsizlikte ebeveyn karşılaştığı durumu birçok olayı kapsayacak şekilde düşünebilir. Ebeveyn için belirsiz her durum özel yetenekliliğin bir getirisi olabilir. Aşağıda verilen birkaç ifade bu belirsizliğe örnek olabilir:

“Özel yetenekli çocuğum var, militle nasıl baş edebilirim?” (K161),

“Yemek yeme konusunda çok fazla direnç göstermesi, her yemeği yememesi, fast food veya atıştırmalık yemek istemesi” (K20)

“ Dağınıklığı,...” (K33)

Örnekler incelendiğinde aslında özel yetenekle doğrudan ilgili olmayan durumların aileler tarafından ifade edildiği görülmektedir. Bu durum özel yetenekli olsun ya da olmasın herhangi bir çocuğun ebeveyni olmakla ilgili olabilir. Ayrıca ebeveynlerin özel yetenek kavramını yönelik yetersiz düzeyde bilgi sahibi olması da bazı problemleri özel yetenekle ilişkili bulmalarına yol açmış olabilir.

Beşinci Bulgu: Katılımcılar çocuklarının teknolojiyi nitelikli bir şekilde kullanıp kullanmadıkları konusunda endişelidirler

Aileler, özel yetenekli çocuklarının teknoloji ile ilişkisini “bağımlılık” olarak görmektedir. Bağımlılık durumunun kendilerini tedirgin ettiğini ve bu konuda eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler. Aileler çocuklarının teknoloji kullanımı, internette uzun süre vakit geçirmek, tablet bağımlılığı, telefon bağımlılığını “önyargılı” bir bakış açısıyla değerlendirmektedirler. Gerçek bir bağımlılık ifadesini karşılamayan, şiddet ve derecesi bilinmeyen davranışların “bağımlılık” olarak ifade edilmesi ailelerin teknoloji ile olan ilişkilerinin bir

göstergesi olabilir. Katılımcı ifadelerinden birkaç örnek şöyle sıralanabilir:

“Bir büyük abisi var sürekli onunla birlikte bilgisayar oyunları oynamaktan merak duyusunun köreldiğini fark ediyorum ne yapabilirim?” (K48)

“İlgisini sorularını enerjisini bilgisayar oyunlarından nasıl çevirebilirim?” (K108)

Örnek ifadeler, ailelerin bu davranışın sorumluluğunu kendi üstlerine aldıklarını düşündürmektedir. K211’in de dile getirdiği “*teknoloji bağımlılığı ve psikolojik sorun oluşturmaları...*” gibi ifadeler yer veren ailelerin K17’in de belirttiği gibi “*sağlıklı teknoloji kullanımı*” hakkında zamanın ruhuna uygun şekilde bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada özel yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin, çocukları için hangi alanlarda eğitime ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Temalar değerlendirildiğinde alan yazında yer alan çalışmalarla ortaklaşan yönlerin olduğu görülmektedir. Diğer çalışmalardan farklı olarak belirlenen teknoloji kullanımı ihtiyacı ise dikkat çekicidir. Bu durum güncel yaşamla paralellığın ve bireylerin artan teknoloji kullanımını nasıl doğru kullanabileceklerine yönelik merakının varlığını göstermektedir. Sonuç ve tartışma bölümü bulgu sırasına göre detaylı olarak tartışılmıştır.

Katılımcılar çocuklarıyla ilişkilerinde kendilerini yetersiz hissetmektedirler

Çalışmada aileler, çocukları ile etkili iletişim kuramadıklarını, özel yetenekli çocukların özellikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını bunun onlarda kaygıya yol açtığını ve bir aile olarak çocuklarına karşı nasıl bir ebeveyn rolü benimseyeceklerine dair endişelendiklerini paylaşmışlardır. Alan yazın incelendiğinde ailelerin çocuklarına nasıl yaklaşacakları konusunda endişe duymalarının genel bir sorun olduğu görülmektedir. Aileler, çocuklarıyla iletişim kurmak ve nitelikli bir şekilde etkileşime geçebilmek için desteğe ihtiyaç duymaktadırlar (Dettmann & Colangelo, 1980; İhlamur, 2017; Karakuş, 2010). Aile ihtiyaçlarına yönelik çalışmaların yanında ailelere eğitim veren programlarda ailelere özel yetenekli çocuklarla iletişim kurmalarına yönelik içerikler bulunmaktadır (Afat, 2013; Kahraman & Tanrikulu 2019; Kurtulmuş, 2010; Morawska & Sanders, 2009).

Çalışmada yetersizliğin hissedildiği önemli bir alan da iletişim becerileriyle ilgili bulunmuştur. İletişim insanların kendilerini ifade edebilmesi ve birbirini anlamasıyla ilgilidir. Dolayısıyla bireylerin birbirlerini tanımaları özelliklerinin farkında olmaları etkili iletişim kurmak için önemlidir. Özel yetenekli bireylerin sahip olabileceği özelliklerin bilinmesi de aile ve çocuk arasındaki iletişimi ve ilişkiyi kuvvetlendirecektir. Alan yazında da birçok araştırmacı tarafından ailelerin özel yetenekli çocukların özellikleri konusunda bilgiye ihtiyaçları olduğu ve bu konuda desteklenmeleri gerektiğini belirtilmektedir (Demirel & Türkan, 2009; Dettmann & Colangelo, 1980; İhlamur, 2017; Karakuş, 2010; Rimm, 2007). Özel yetenekli çocuklara yönelik aile eğitim programlarında bu konu ele alınmıştır (Afat, 2013; Kahraman & Tanrikulu, 2019; Kurtulmuş 2010; Leana-Taşçılar ve ark., 2014).

Aile içi ilişkilerde bireylerin üstlendikleri roller önemlidir. Çünkü aralarındaki bağın kuvvetlenmesinde ve birbirlerini anlamada etkilidir. Dalgıç (2017), Huff ve ark. (2005), İhlamur (2017), WOGI (Weber & Stanley, 2012) ve TRIPLE-P (Morawska & Sanders, 2009) gibi programlarda ailelere ebeveyn rollerine yönelik eğitimler verilmesi de bu durumun önemini göstermektedir. Birçok etkenin, durumun aile yapısı üzerinde etkisi vardır. Aile içerisinde birbirini anlamamanın ve buna yönelik bir tutum içerisinde bulunma mutlu bireyleri

beraberinde getirecektir. Gerçekleştirilen çalışmanın bulgusu ulusal ve uluslararası alandaki alan yazınla benzeşmektedir. Dolayısıyla aile ile gerçekleştirilecek çalışmalarda iletişim, aile içi etkileşim, ebeveyn rolleri gibi unsurların ele alınması bulguda yer alan yetersizlik ifadesini de ortadan kaldıracaktır ya da bu hissi azaltabilir. Ebeveynin kendisini yetersiz hissetmesi iyi bir aile bağının kurulamamasının yanı sıra bireyin özelliklerinin fark edilmemesi, mutsuzluk, yalnızlık hissi hatta klinik sorunları da beraberinde getirebilir.

Katılımcılara göre çocukları öz düzenleme konusunda problemler yaşamaktadırlar

Gerçekleştirilen çalışmada aileler çocuklarının plansız yaşamı, ders düzenini kontrol edememe, sosyal hayata uygun bir planlama yapamama, akademik erteleme ve disipline dair sorunlara değinmiştir. İhtiyaç duydukları desteğin ana başlığını disiplin kavramı altında toplayabiliriz. Çünkü disiplin bireyin kendi içinde ya da toplum içinde düzen içinde yaşamaya çalışmasıdır. Bireylerin bu amaçla kendilerini yönetebilmesi ve davranışlarını düzenlemeleri önemlidir. Geliştirdikleri bu becerileri ise sosyal, akademik ve kendi benliklerine yansıtabilmeleri gereklidir. Alan yazın incelendiğinde ailelerin disiplin ve genel planlama noktasında eğitime ihtiyaç duyduklarını farklı araştırmacılar tarafından belirtilmektedir (Dalgıç, 2017; Dettmann & Colangelo, 1980; Huff ve ark., 2005; Karakuş, 2010) Aile eğitim programları incelendiğinde de bu konuya yer verildiği görülmektedir (Afat, 2013; Blackett & Webb, 2011; DeVries & Webb, 2007; Kurtulmuş, 2010; Morawska & Sanders, 2009; Tortop, 2016). Gerçekleştirilen bu araştırmada da elde edilen bulgu ulusal ve uluslararası alan yazınla benzeşmektedir. Aslında disiplin konusu özel yetenekli bireylerde öz disiplin olarak görülmesi beklenen bir özelliktir (Sak, 2011). Özel yetenek kuramlarının bazılarında da (Gagné, 2004; Tannenbaum, 1983) kişisel özellikler adı altında disiplin, azim, motivasyon gibi özellikler yer almaktadır. Bu özelliğin bireylerde yerleşmesi için ailelerin çocuklarına rehberlik etmesi, kurallar ve rutinler oluşturmaları yararlı olabilir. Görüldüğü üzere aileler çocuklarına disiplin becerileri ve planlama becerileri kazandırma noktasında sorunlar yaşamakta ve yeterli yönlendirmeleri yapamamaktadırlar. Yaşanılan sorunun birey kaynaklı olabileceği gibi aileden ya da çevreden de kaynaklanabileceği unutulmamalıdır. Bu doğrultuda ailelere gerekli desteğin sağlanması ile yaşanan sorunlar azaltılabilir. Örneğin planlama ve disiplin becerisine yönelik gerçekleştirilecek bir destek programla bireyin erteleme davranışının azalabilir ve ile akademik olarak iyileşme görülebilir.

Katılımcılar çocuklarına gelecek planlaması konusunda nasıl rehberlik edeceklerine ilişkin bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar

Yapılan çalışmada aileler çocuklarına onların geleceklerini planlama sürecinde nasıl rehberlik edecekleri konusunda endişeli olduklarını belirtmiştir. Ayrıca ailelerin özel yetenek kavramına ilişkin bilgiye ihtiyaç duydukları ve yanlış inanışlara sahip oldukları belirlenmiştir. Benzer şekilde katılımcıların özel yetenekli bireylere yönelik hak ve yasalara dair yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde benzer sonuçların varlığı dikkat çekmektedir. Örneğin yapılan çalışmalarda ailelerin çocuklarının eğitimi noktasında rehberlik ve yönlendirme ile ilgili desteğe ihtiyaç duyduklarını belirlenmiştir (Demirel & Türkan, 2009; Huff ve ark., 2005; Karakuş, 2010; Rimm, 2007; Yoo & Moon, 2006). Aile eğitim programları da incelendiğinde bu konuya yer verildiği görülmektedir (Kurtulmuş, 2010; Oğurlu, 2016). Özellikle belli bir alanda yetenek gelişimi olan veya çoklu potansiyeli olan özel yetenekli bireyler için kariyer planlama daha zorlu olabilir. Altun ve Yazıcı (2018) özel yetenekli bireylerin özellikle ergenlik dönemi ve sonrasında kariyer ve yaşam planı konusunda rehberlik ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Özel yetenekli bireylerin ailelerinin ihtiyaçları da çocuklarının ihtiyaçlarıyla doğrudan ilişkilidir. Gerçekleştirilen çalışmanın bulgusu ile alan yazında yapılan çalışmaların örtüştüğü görülmektedir. Ailelerin özel yetenekli bireylerin eğitimlerine dair hak ve yasalar konusunda bilgilendirilmesi

gerekmektedir. Böylelikle aileler çocuklarını daha iyi yönlendirebileceklerdir. Bu durum aile bireylerinin bireysel anlamda aldığı eğitimden mutluluk duymalarını, tatmin olmalarını sağlayabilir. Ayrıca özel yetenekli bireylerin yanlış yönlendirilmesi nedeniyle *kaybolan bir potansiyel* olmalarının da önüne geçilebilecektir.

Katılımcılar “özel yetenek” ile ilişkilendirilemeyecek problemleri özel yeteneğe atfetmektedirler

Aileler özel yetenekli bir çocuğa sahip olduğunu ilk öğrendikleri anda yeni bir kavramla karşılaştıklarından bu durumu bir belirsizlik olarak algılayabilir ve panik durumu yaşayabilirler. Yaşanan olumlu ya da olumsuz olayları doğrudan özel yeteneğe atfedebilirler. Alan yazın incelendiğinde de ailelerin özel yetenek kavramı ve çocuklarının sosyal—duygusal gelişimlerini doğru anlamaları gerekliliği vurgulanmaktadır. Ayrıca ailelerin özel yetenekli çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimini daha iyi anlamaları için desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtilmektedir (Demirel, 2014; Dettmann & Colangelo, 1980; Yoo & Moon, 2016). Aile eğitim programları incelendiğinde de özel yetenekli kavramı üzerinde durulduğu ve çocukların sosyal-duygusal özelliklerine dair eğitim içeriği oluşturulduğu görülmektedir (Blackett & Webb, 2011; DeVries & Webb, 2007; Kurtulmuş, 2010; Leana-Taşçılar ve ark., 2014; Morawska & Sanders, 2009; Oğurlu, 2016; Weber & Stanley, 2012). Bu sayede aileler özel yeteneği doğru bir şekilde anlamlandıracak ve çocukları ile olan etkileşimlerinden daha sağlıklı sonuçlara ulaşabileceklerdir. Alan yazına genel olarak bakıldığında özel yetenekli çocukların anlaşılması ve sosyal duygusal özelliklerinin ailelere aktarılmasının önemi görülmektedir. Çünkü bir bireyin mutlu bir yaşantı sürebilmesi için onun başkaları tarafından anlaşılması gerekmektedir.

Katılımcılar çocuklarının teknolojiyi nitelikli bir şekilde kullanıp kullanmadıkları konusunda endişelidirler

Bu çalışmada aileler, özel yetenekli çocuklarının teknoloji ile ilişkisini “bağımlılık” olarak gördükleri ortaya konmuştur. Alan yazında özel yetenekli öğrencilerin dijital teknolojiyi genellikle etkili, üretken ve yararlı olacak seviyede kullanabildikleri belirtilmektedir (Kontostavlou & Drigas, 2019). Ancak onlar arasında da bu teknolojileri etkili kullanamayanlar, eğitim ve eğlence amaçlı kullanım oranlarını dengeleyemeyenler hatta bağımlılık yaşayanlar olabilir. Bu çalışmada aileler bağımlılık durumunun kendilerini tedirgin ettiğini ve bu konuda eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler. Özel yetenekli bireylerde teknoloji kullanımı olarak aile eğitimleri incelendiğinde ayrı bir başlık olarak ele alınmadığı görülmektedir. Bu anlamda günümüz yaşantısının ailelere yeni bir ihtiyaç şeklinde yansımaları olarak değerlendirilebilir. Teknoloji çağında olmamız, telefon, tablet, televizyon ve bilgisayar gibi teknolojik aletlerin ulaşılabilirliğinin artması aileler açısından kullanım ve kontrol konusunda yeni zorluklar oluşturmaktadır. Oluşan zorluğu aşmak için de bu alanda desteğe ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Sonuç olarak bulgular bütüncül değerlendirildiğinde özel yetenekli çocukların aileleri ile gerçekleştirilen araştırmalarda ailelerin benzer sorunlar yaşadığı ve sorunların çözümünde desteğe ihtiyaç duydukları görülmektedir. Ayrıca yaşanan sorunların evrensel olarak nitelendirilmesi de mümkündür. Ulusal ve uluslararası alan yazında ortak sorunların varlığı bunu mümkün kılmaktadır. Gerçekleştirilen çalışmada alan yazından ayrılan bir sonuç daha çıkmıştır. Ailelerin çocuklarının teknoloji kullanımı konusunda desteğe ihtiyaç duyduğu görülmüştür. Teknoloji başlığının gündeme gelmesinde temel unsur ise teknolojiye ulaşımın kolaylaşması ile günümüzde herkesin telefon, tablet ya da bilgisayar gibi aletlere sahip olması olabilir. Ayrıca dijital oyunların yaygınlaşması buna bağlı olarak dijital oyunlara eskiden olduğu gibi sadece bilgisayarlar aracılığıyla değil diğer teknolojik aletlerle de erişilebilir olması ve denetlenmesinin zorlaşması aileleri teknoloji konusunda kaygılandırmaktadır. Bütün bu nedenlerle özel

yetenekli çocuklarda teknoloji kullanımı ile ilgili desteğe ihtiyaç duymaktadırlar.

Öneriler

Gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda ailelerin özel yetenekli çocuklara yönelik eğitim ihtiyaçları belirlenmiştir. Araştırma doğrultusunda getirilen öneriler aşağıdaki gibidir.

- Belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda aile eğitim programları geliştirilebilir.
- Geliştirilecek aile eğitim programlarının hazırlanmasında çocuklardan ailelerine dair beklentileri alınabilir. Böylece ebeveyn yeterlilikleri ve farklı bir bakış açısı ile aile eğitim programları oluşturulabilir.
- Belirlenen ihtiyaçlar hakkında özel yeteneklilere eğitim veren kurumlar bilgilendirilebilir ve okul-aile iş birliğinin artırılması sağlanabilir.
- Yeni bir ihtiyaç olarak ortaya çıkan teknoloji kullanımı daha derinlemesine araştırılabilir. Böylece özel yetenekli çocukların teknoloji kullanım alışkanlıkları, teknolojinin özel yetenekli çocuklar üzerinde fayda ve zararları daha net bir şekilde ortaya konulabilir.
- Sonraki araştırmalarda özel yetenekli öğrenciler içerisinde alt grupların ihtiyaçları da belirlenebilir. Örneğin iki kere özel öğrenci ailelerinin çok spesifik ihtiyaçları olabilir.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan (Tarih: 25.05.2021, Sayı: 67781) alınmıştır.

Hasta Onamı: Çalışma için tüm katılımcılardan yazılı ve sözlü onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T.; Tasarım – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T.; Denetleme – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T.; Malzemeler – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T., N.E.Ü.; Analiz ve/veya Yorum – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T., N.E.Ü.; Literatür Taraması – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T., N.E.Ü.; Yazıyı Yazan – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T.; Eleştirel İnceleme – Ş.D.D.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: Ethical committee approval was received from the Scientific Research and Publication Ethics Committee of Anadolu University’s Social and Human Sciences Unit (Approval no: 67781, Date: 25.05.2021).

Informed Consent: Written and verbal informed consent was obtained from the participants who agreed to take part in the study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T.; Design – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T.; Supervision – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T.; Materials – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T.; Data Collection and/or Processing – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T., N.E.Ü.; Analysis and/or Interpretation – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T., N.E.Ü.; Literature Search – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T., N.E.Ü.; Writing Manuscript – Ş.D.D., S.B., S.K., Ö.F.T.; Critical Review – Ş.D.D.

Declaration of Interests: The authors have no conflict of interest to declare.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Afat, N. (2013). *Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik geliştirilen aile eğitim programının etkililiğinin sınanması* [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Altun, F., & Yazıcı, H. (2018). Türkiye'deki üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik danışma ve rehberlik ihtiyaçları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(2), 355–378. [CrossRef]
- Applebaum, A. S. (1998). *Learning to parent the gifted child: Development of a model parenting program to prevent underachievement and other related emotional difficulties in gifted children* [Doctoral Thesis]. Widener University.
- Blackett, R., & Webb, J. T. (2011). The social-emotional dimension of giftedness: The SENG support model. *Australasian Journal of Gifted Education*, 20(1), 5–13.
- Bozoğlan, B. (2021). A systemic intervention model for the parents of gifted children. *Current Psychology*, 40(5), 1–9. [CrossRef]
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri: Desen ve analiz* (A Aypay, Çev. & Ed.). Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2008). *Educational research planning, conducting, and evaluating qualitative research* (3rd ed.). Pearson Education.
- Dalgıç, N. Ş. (2017). *Üstün yetenekli veya zekâlı çocuğa sahip anne babaların karşılaştıkları sorunların ve beklentilerinin belirlenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Demirel, Ş. (2014). *ÜYEP Ailelerinin programdan beklentileri ve programa ilişkin görüşleri* [Sözlü bildiri]. IV. Üstün Zekâlı ve Yeteneklilerin Eğitimi: Üstünler ve Gelecek Kongresi, İstanbul, Türkiye.
- Demirel, Ş., & Türkan, Y. (2009). *Üstün yetenekli öğrencilerin ailelerinin üstün yetenekliler eğitim programlarından beklentileri* [Poster bildiri]. 19. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Muğla, Türkiye.
- Dettmann, D. F., & Colangelo, N. (1980). A functional model for counseling parents of gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 24(4), 158–161. [CrossRef]
- DeVries, A. R., & Webb, J. T. (2007). *Gifted parent groups: The SENG model*. Great Potential Press.
- Eysenbach, G., & Köhler, C. (2002). How do consumers search for and appraise health information on the World Wide Web? Qualitative study using focus groups, usability tests, and in-depth interviews. *BMJ*, 324(7337), 573–577. [CrossRef]
- Gagné, F. (2004). Transforming gifts into talents: The DMGT as a developmental theory. *High Ability Studies*, 15(2), 119–147. [CrossRef]
- Hertzog, N. B., & Bennett, T. (2004). In whose eyes? Parents' perspectives on the learning needs of their gifted children. *Roeper Review*, 26(2), 96–104. [CrossRef]
- Huff, R. E., Houskamp, B. M., Watkins, A. V., Stanton, M., & Tavegia, B. (2005). The experiences of parents of gifted African-American children: A phenomenological study. *Roeper Review*, 27(4), 215–221. [CrossRef]
- Ihlamur, Ş. (2017). *Üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerin danışmanlık ihtiyaçlarının saptanması* (No.472165) [Doktora tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kahraman, S., & Tanrıkulu, T. (2019). Ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimini geliştirmeye yönelik psiko-eğitim programının etkisinin incelenmesi. *Turkish Journal of Giftedness and Education*, 9(1), 32–46.
- Karakuş, F. (2010). Üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 127–144. [CrossRef]
- Kontostavrou, E. Z., & Drigas, A. S. (2019). The use of information and communications technology (ict) in gifted students. *International Journal of Recent Contributions from Engineering, Science and IT*, 7(2), 60–67. [CrossRef]
- Kurtulmuş, Z. (2010). *Bilim ve sanat merkezine devam eden üstün yetenekli çocukların ailelerine verilen bilgisayar temelli eğitimin aile bireylerinin aile ilişkilerini algılamalarına ve çocukların mükemmeliyetçilik düzeylerine etkisinin incelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Leana-Taşcılar, M. Z., Ozyaprak, M., & Yılmaz, O. (2014). *Uzaktan eğitim yoluyla üstün zekâlı çocukların ebeveynlerine farkındalık eğitimi* [Sözlü bildiri]. EJER Congress.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publications, Inc.
- Morawska, A., & Sanders, M. R. (2009). Parenting gifted and talented children: Conceptual and empirical foundations. *Gifted Child Quarterly*, 53(3), 163–173. [CrossRef]
- Oğurlu, Ü. (2016). Üstün yetenekli çocuğa sahip ailelere yönelik eğitim programının ailelerin ebeveyn öz-yeterliliklerine ve farkındalıklarına etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(209), 144–159.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2nd ed.). Sage Publications, Inc.
- Rimm, S. B. (2007). *Keys to parenting the gifted child*. Great Potential Press.
- Şahin, F. T., & Özbey, B. U. S. (2007). Aile eğitim programlarına niçin gereksinim duyulmuştur? Aile eğitim programları neden önemlidir? *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 12(12), 7–12.
- Sak, U. (2011). *Üstün zekâlılar: Özellikleri, tanılanmaları, eğitimleri* (1.baskı). Maya Akademi.
- Saranlı, A. G. (2011). *Üstün yetenekli çocukların ailelerine yönelik geliştirilen aile rehberliği programlarının etkililiğinin incelenmesi* (No.297205) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Schader, R. M. (2008). Parenting. In J. A. Plucker & C. M. Callahan (Eds.), *Critical issues and practices in gifted education* (pp. 479–492). Prufrock Press.
- Tannenbaum, A. J. (1983). *Tannenbaum's Sea Star model of giftedness*. <http://cateringforgifted.wikispaces.com>
- Tortop, H. S. (2016). Tecrübe etkileşimi vasatında araştırmalarla zenginleştirilmiş uygulamalı (TEVAZU) üstün yetenekliler aile eğitim programının etkililiğinin araştırılması. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 3(1), 87–98.
- Weber, C. L., & Stanley, L. (2012). Educating parents of gifted children: Designing effective workshops for changing parent perceptions. *Gifted Child Today*, 35(2), 128–136. [CrossRef]
- Yoo, J. E., & Moon, S. M. (2006). Counseling needs of gifted students: An analysis of intake forms at a university-based counseling center. *Gifted Child Quarterly*, 50(1), 52–61. [CrossRef]